

DRŽAVNO NATJECANJE IZ FIZIKE – POREČ, 10.-13. travnja 2019.

Srednje škole – 2. skupina

VAŽNO: Tijekom ispita **ne smijete koristiti nikakav pisani materijal (knjige, bilježnice, formule...)**. Za pisanje koristite kemijsku olovku ili nalivpero. **Pri ruci ne smijete imati mobitele ni druge elektroničke uređaje osim kalkulatora.**

1. zadatak (20 bodova)

Dva pozitivna točkasta naboja Q pričvršćeni su u točkama $(a/2, a/2; 0)$ i $(-a/2; a/2; 0)$, a dva točkasta naboja $-Q$ u točkama $(-a/2; -a/2; 0)$ i $(a/2; -a/2; 0)$. Poznate su vrijednosti $a > 0$ i elektrostatska energija ukupnog sustava naboja U_E .

- Odredite Q i predznak rada W potrebnog za stvaranje takve konfiguracije dovođenjem svih naboja iz beskonačnosti.
- Odredite rad W koji treba uložiti kako bi se jedan od četiri naboja doveo iz beskonačne udaljenosti u navedeni položaj, dok su preostala tri naboja na navedenim položajima.
- Da bi testni naboj q prešao iz točke $A = (0; -a/2; 0)$ u točku $B = (0; 0; 0)$, uložen je rad $W < 0$. Odredite predznak i iznos naboja q .
- U određenom trenutku se naboj smješten u točki $(a/2; a/2; 0)$ se oslobodi. Zanemarujući gravitacijsku silu odredite smjer njegove brzine odmah nakon tog trenutka.

2. zadatak (15 bodova)

Kapacitet kondenzatora kod kojeg je debljina dielektričnog materijala mnogo manja od dimenzija ploča kondenzatora ($d^2 \ll S$) može se izračunati koristeći izraz za slučaj kondenzatora s paralelnim pločama. Neka je ϵ_R dielektrična konstanta dielektričnog materijala i E_M maksimalno električno polje koje dielektrični materijal može podnijeti prije nego se uništi. Kondenzator je opisan s dvije karakteristične vrijednosti, kapacitetom C i maksimalnim naponom koji može podnijeti, V_{max} . Da ne bi došlo do zamjene oznake za volumen kondenzatora s naponom na kontaktima kondenzatora koristi će se oznaka Y za volumen dielektričnog materijala.

- Dokažite da volumen Y kondenzatora kapaciteta C i maksimalnog napona V_{max} ne može biti manji od jedne određene minimalne vrijednosti. Izrazite Y_{min} u ovisnosti o E_M i ϵ_R .
- S kojim od navedenih materijala je moguća proizvodnja kondenzatora minimalnog volumena

MATERIJAL	ϵ_R	E_{max} (kV/mm)
Parafinski papir	2.5	50
Keramika	60	15
Silikat	8	90
Stiropor	2.6	50
Porculan	6	25
Epoksidna smola	4	35
Teflon	2.2	20

- c) Koji od navedenih materijala omogućava proizvodnju kondenzatora kapaciteta $4.4 \mu\text{F}$, maksimalnog napona 50 V i ima oblik paralelopipeda dimenzija $10 \times 10 \times 2 \text{ mm}^3$.

3. zadatak (20 bodova)

Sustav koji se sastoji od idealnog dvotomnog plina izvodi reverzibilni termodinamički kružni proces u smjeru kazaljke na satu, gdje su: $A \rightarrow B$ izobara, $B \rightarrow C$ izohora, $C \rightarrow A$ adijabata.

Uz pretpostavku da su poznati p_A i V_A i da vrijedi $V_B = V_A/x$, gdje je $x > 1$:

- Odredite p_C kao funkciju od p_A i x .
- Pronađite učinkovitost η kružnog procesa kao funkciju od x .
- Uzimajući u obzir da je funkcija $\eta(x)$ monotono pada za $x > 1$, odredite vrijednost od x iz intervala $2.5 < x < 3.5$, s greškom manjom od 0.05 , za koju je učinkovitost $\eta = 24\%$.
- Odredite u kojim je stanjima, ili stanju, kružnog procesa entropija sustava maksimalna i u kojim je stanjima, ili stanju, kružnog procesa entropija sustava minimalna. Izračunajte vrijednost $S_{\max} - S_{\min}$ kao funkciju od x i broja molova plina n .

4. zadatak (15 bodova)

Dušik se nalazi u cilindru volumena 2 litre s klipom zanemarive mase koji služi kao čep. U jednom trenutku blokiramo klip, te zagrijavamo plin na različite temperature i mjerimo tlak. Rezultati su prikazani u donjoj tablici:

$T(^{\circ}\text{C})$	$p(\text{Pa})$
10	168100
20	174000
50	191800
100	221500
150	251200
250	310600

- Skicirajte graf temperature plina kao funkcije tlaka u cilindru i odredite parametre krivulje koja najbolje opisuje podatke.
- Kolika je masa dušika unutar cilindra?

Neka se klip sada slobodno kreće duž osi cilindra i neka je sustav (cilindar + klip) okružen atmosferskim tlakom. Klip se nikako ne može odvojiti od cilindra. Osim u slučaju kada je izričito navedeno, zanemarujemo razmjenu topline između plina i vanjskog okoliša.

- Ako je temperatura plina u ravnoteži 23°C , koliki je volumen unutar cilindra (u litrama)? Cilindar je potopljen pod vodom, 7 m ispod površine. Temperatura plina u cilindru je 23°C .
- Koji je sad volumen plina, pod pretpostavkom da se temperatura ne mijenja?
- Ostavljajući cilindar pod vodom, koju količinu topline je potrebno oduzeti plinu, tako da njegov volumen postane 2 litre ?
- Koja bi trebala biti masa cilindra, ovisno o temperaturi plina T , kako bi se osiguralo da cilindar ostane u ravnoteži na toj dubini? Pod ravnotežom podrazumijevamo da se ne diže na površinu niti tone dolje. Materijal cilindra zauzima zanemariv volumen.

(Molarna masa dušika $M(\text{N}) = 14 \text{ g/mol}$, kemijska formula dušika je N_2 , $c_{\text{dušik}} = 1,04 \text{ kJ kg}^{-1} \text{K}^{-1}$, $\rho_{\text{voda}} = 1,0 \text{ g cm}^{-3}$)

Fizikalne konstante:

$$R = 8,31 \text{ J/K mol}$$

$$P_{atm} = 1 \text{ atm} = 101300 \text{ Pa}$$

$$g = 9,81 \text{ m/s}^2$$